

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: For Trøndelag

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Rissa

Emne:

Bygdelag: Rissa

Oppskr. av:

Johan Værvik

Gard:

Mo

(adresse):

Rissa

G.nr. 63

Br.nr. 4, 12 og 13

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Har fått om innsett med Anton Foss 94ar, Jaren Mo 84ar
 Andreas Hvitland 80ar, Elen Anna Hemo som er over 80
 år
 selv er jeg 89. år

SVAR

Sp. 1.

Den almindelige regel har vært
 å lage al mat i kjøkkenet

I de gamle ovner i dagligstue
 var det ingen åpninger til bruk
 for koking av mat.

For ca. 60 år siden kom det ovner
 med åpninger for en liten kjele
 eller gryte. Om vindusen stod
 da kaffen ble kokt i stein, og
 litt så gråt hvis det var et mindre
 antall personer i familien.

Kjøkkenpågarden har for været
 mindre rum. Ved siden av kjøkkenet
 var et kammer. Nu er gjenne panelegg-
 ges mellom disse 2 rum bortsett, så kjøk-
 kenet er blitt et større rum. I den se-
 ner tid er det blitt slik at man tar
 måltidene i kjøkkenet på de fleste gårde

Sp. 2

Den almindelige stikk både for og
 nu er å sitte ved langbordet under
 måltidene

Sp. 3.

På bondegårdene har huslyden sam-
 let innbalt sine måltider ved langbor-
 det. Som var hjemme måtte være present.

Sp 4 Det har vært og er almindelig skikk
på bondegårdene at det lages samme
slags mat til husbondet, tjenerne
og arbeidsfolk.

Sp 5 Når er det blitt mest almindelig
spise i kjøtkjøtt til daglig, men

Sp 6 Ved helg og høstid spiser gjerne
i dagligstuen, hele familien som er
sittende.

Sp 7 Det var reglen at hver hadde sin
faste plass ved bordet

Husbonden i haisalet, som var ^{ved} for den
ene ende av bordet i et hjørne av
stuen. På bentein mellom bordet
og duggen satt menden, sinnen
tjenerne og arbeidsfolkene som det
var tjener og arbeidsfolk på gården
På framsiden av bordet satt kvinner
og husmønnen nærmest haisalet

Sp 8 Barna gjerne plassert etter alderen
Folk i almindelighet i bygda har
nu ikke noe kjennskap til en sådan
skikk. En gammel kone i nabola-
get her, står gammel har dog hørt
om at denne skikk, at barna stode
stø ved bordet mens de spiste, her
vart praktisert på enkelte gårde
i bygda.

En gammel mann, født ca. 1840,
fra Skotsund i Nordre Fosen
fortalte mig, inngang, at i hans
heim måtte barna stå ved bor-
det mens de spiste. På konfirmas-
jonsdagen satt familien fram om stol
del dem, og fra dundag fikk de sette

5053

Jeg husker til at denne familien var ^{ved bordet}
ansett som å være fattig

NORSK ETNOLOGISK GRANSKNING

9 Nu står gjerne langbordet midt på gulvet i stuen. Og høisætesplass er gjerne for den ene ende av bordet. Det er forbuden som høisætesplassen er ubekjent. Når det er bryllup kan brudepar^{par} plassert satt på det sted man synes er helsemessigst for anledningen. Men navnet høisætes har dog inni en god klang blandt folk.

10 På noen gårde står gjerne inni langbordet i det ene hjørne av stuen og da blir høisætesplassen i det ene hjørne av ~~langt~~ stuen mellom veggen og den ene bredden av bordet. Ved bryllupper blir gjerne høisætesplassen satt til midten av det ene langbord på den side av dette som vender mot veggen.

11 Som man inn fra jordarbeid så var det fast regel å vaske hendene og ellers når hendene var tilsmudset. Men arbeidet man med sådant material at man ikke blev nær bordet på hendene, så var det neppe almindelig å vaske hendene for man gikk til Woods. Nu er det almindelig regel å vaske hendene for man går til Woods. Så av hatten eller hørva når man gikk til Woods har vært fast skikk så langt tilbake i tiden som man kjenner til det.

Sp 12 Grønt blev årt opp i fat og satt på bordet 2 eller 3 fat. Ellersom baller var på dem som skuld etc

Sj 12
Fortsættelse

En speltkjerne med smelt, blev
 satt til hvert fat. Fra de modsatte
 sider av bordet spiste man da
 av samme fat, 3 eller 4 personer
 av hvert fat, eftersom det huede
 Man tok en faggy graut på skin, dypt-
 ful så denn i melken og fylde den
 med melk og åt, og fortsatte således
 til man var ferdig med mål-
 sidet. Dette var det valmindeligt
 Det blev gjerne holdt så meget graut
 at det blev nær igjen etter et
 måltid. På vinters tid isar varmet
 man da smelt til kokopunkted, helde
 den i fald og ~~haldt~~ skar op kald
 grøt i stykker og haldt i melken
 og åt så grauten og melken ~~sa~~ i
 samme kopp.

Men på den tid av året det ikke
 var holdt, at man gjerne holdt
 graut fra fat og helst god tykk
 melk fra speltkjerne.

Det kunde forekomme, dog sjelden,
 at man holdt tykk melk på kald
 graut i et fat og åt så grauten
 og melken av ~~sa~~ ^{fast} samme kopp.

Fra den tid kaffe kom i bruk, har
 man hatt hver sin kopp i drikk
 kaffe av. Men det er kanskje en
 60 a 70 ar siden man fikk egen
 kopper til melk og suppe.

Gjinner ikke det ^{at} greift med mat i
 er satt på matbordet her i bygda.
 Varm mat blev holdt i dijne fat eller
 lagt på släsfat eller kallerkoner,
 fald av skumbøe (Kwertøe). For fremmede
 utvisevort med det på bordet ved bordsidet

Sj 13

5053

Sp 14.

Var det sild man ^{et} hakt man id lide
 stykke flakbrød, la så en lide sild
 som var rent ^{net} forimmet og skind
 (puldrø) og la på brødstykket, så
 en skive pebster og sa igjen flak-
 brød. Dette var ~~helt~~ en sildbetta
 Var det stekt fløtt ^{eller god} man åt, kom det
 en stoff bid av det sammen med
 pebsterskiven mellom flakene flak-
 brødstykkene (flakbetta)

Sp 15

Det har vært stikk i sa en sukkerbid
 og dyppe i kaffen og er stikk fram-
 delis, når det er sukker i sa av
 Gaster har vært i almindelig
 bruk nu ca 60 år Gaster
 var kjent og brukt før man
 ikke almindelig

Sp 17

For 70 år siden da jeg var gutt,
 var det almindelig at barn drakk
 kaffe av staler, men sjeld voksne
 Dette er nu kommet av bruk for
 mange år siden

Sp 17 1/2

almindelige bordkniver har vært
 i bruk så langt folk nu kan min-
 nes ca 80 år tilbake i tiden

Sp 18

Sp 19

Folk hadde hver sin ske av horn
 Man kjent skene til hverandre på
 merke, farge eller farge. Skene ble
 alltid vasket, tørret og oppbevart i bord-
 skuffen eller helt i en speikasse
 For en vår siden begynte ^{skier} ~~skier~~ av jern
 blekk og komme i bruk. Det kunde
 også være fers eller flens silostikke
 på en gerd, brukt for fremmed
 eller ved høitid.

- Sp 20 ~~Porselen~~ KaffeKopper av porselen
har vært i bruk dog ikke almindelig
en 70 ar tidligere. Taler Kanner av
porselen kunde være i bruk med
visnakt på fisheden. Næm fast var
krünn og kaldes grovkrünn. Men
ellers var de hvite av form og
kunde være ~~med~~ mere eller mindre
paimalt forver
- Sp 21 For ca 300 ar siden begynte man å bruke
bøk på bordet til hverdags. Den ligger
på bordet mellem måltidene
- Sp 22 Til hverdags vekslet. Ved høitid
og for fremmed linneduk
For hånd bordplaten var malt.
Men bordplaten var gjerne laget
av ~~hånd~~^{hånd}gran. Håndgran bordplater av
håndgran holdt seg mer kvit når den blev
vasket og skuret med bordplater av løv emne
- Sp 23 Går vi om 70 ar tilbake i tiden
så var det almindelig at kjøtt
og fisk og brød / potetkake og
kake av sammalt rugmel ble
delt til i portioner til folkene.
- Sp 24 Det kaldes a skifte maten
Besvart under sp 23
- Sp 25 Nei. Det blev gjort forskyllt
fremmed, arbeidsfolk og voksne
personer sit ved noe mere enn
kvinner og barn.
- Sp 26 Det kan være litt forskyllig.
Hannkennet var almindelig ved
6 årsalderen, at de greier seg helt alene
- Sp 27 Har ikke vært still og bygge maten
til barna.

Sp 28

Det er almindelig skikk ^{og} foldes
hænder og hver for sig ~~hænder~~ er
stille bords. I enkelte heimer bærer
børn en bordbørn høit. Juleaften
var det for mere almindelig skikk
og holde andakt like et der kaldes
børnaltidet. I mange heimer er dette
sænen skikk og brukt

Skikken i heimer er vist lik, men en-
det er bare voksne eller ^{der} om høier
barn med i en husestand

Sp 29

De hånd bli snakket, av voksne
personer under måltidet. I de fleste
heimer var dog kravet til god skikk
så stor at det ikke faltis noe sæne
sændig snakke ved bordet

Sp 30

at bli å stråle ved bordet var holdt
for å være usømmelig

Sp 31

Musikk syngt ved bordet blei sagt
til barn. Det voksne kjente kravet

Sp 32

Det ville være upraktisk og ugunnig
å gå i fra bordet hvor det satt mange
på en brett mellom bordet og veggens
Pegelen var at alle gikk fra bordet
sambtidig.

Sp 33

Nei; det blei ikke gjort

Sp 34

"Sign maten" eller "sign spisen"

Sp 35

Det var ikke almindelig skikk ~~for~~

Sp 36

Det blei gjort først på framme
"Størstammen", sådanne som kom
mere sjelden og hadde hatt lenger
nå, måtte alltid ha brakt klamant
Ildonne frammed som vanket opp
i en heim blei det ikke alltid vist
mer sjelden gjort brakt klamant for

Sp 37

En fremmed måtte allike få god mat når han kom. Men kom han til en sådan tid at det familien hadde en bedi middag, f.eks. sømugraut eller kaldt kjøtt eller noe annet godt, så kjøpte den fremmed bli å av den samme kost som familien

Sp 38.

Før var det sjelden at en nåde kom i et ørend, eller en kjødt kom inn i en heim for å snakke med folk, at en sådan folk var brakt med. I den senere tid er det dog blitt skilt å snakke med kjøtt og brød til dem som kommer innom i en heim

Sp 39

Det kan kunne misforstås at man drikker for den fremmed på bordet i kjøkkenet, hvis dagligstuen ikke er oppvarmet. Men det almindelig er å drikke opp i stuen, uftest for den fremmed alene. Men det kan også bli drikket for en av husets folk sammen med den fremmed.

Sp 40

Den som oppvarte plier jo bedi den fremmed om å forsigne seg i nærheten

Sp 41

Det er regelen at noen av husets folk må være skjedde å underholdt gjestene. Har ikke hørt om noen fast regle for hvordan eller hvor han skulle ta plass i stuen han som underholdt gjestene

Russ den 7/12-1950 Johan Varvik